

Oblíbený profesor filozofie Kratochvíl udával StB své přátele z disentu

Dvaasedmdesátiletý Kratochvíl je dnes uznávaným filozofem, autorem řady knih. Donedávna vedl Katedru filozofie na Přírodovědecké fakultě UK. Teď se rozhodl o své minulosti agenta poprvé velmi otevřeně promluvit pro Paměť národa.

Pro někdejší disidenty je to šokující a zraňující: Jeden z oblíbených filozofů a účastník tajných bytových seminářů v osmdesátých letech Zdeněk Kratochvíl udával své blízké přátele [StB](#).

„Je to fatální zrada,“ hodnotí Terezie Medková Jakšová fakt, že ve svazku, který si na ni vedla Státní bezpečnost (StB), nedávno našla udání od filozofa Zdeňka Kratochvíla. Pro dceru Ivana Medka, signatáře [Charty 77](#), který v emigraci pracoval pro Svobodnou Evropu a Hlas Ameriky, to byl šok. Kratochvíl, spolužák jejího bratra Jana z bohoslovecké fakulty, u Medkových několik měsíců bydlel, když oba z fakulty vyhodili. Rodina ho brala skoro jako syna, zůstal, i když Jan odešel na vojnu. „Máma mu vařila snídaně, starala se o něj,“ říká Terezie Medková Jakšová.

Přesto se v jejím svazku dočteme, že Zdeněk Kratochvíl vyprávěl StB v roce 1983 o tom, že Jan Medek pojedí za otcem do Rakouska a poveze mu obraz od strýce, malíře Mikuláše Medka, který „patří k rodinným cennostem“.

„Pramen zná Jana Medka a celou jeho rodinu řadu let, a proto se domnívá, že signatáři Charty 77 se jeho prostřednictvím pokusí konzultovat se zahraničím další formy a metody nepřátelské činnosti proti ČSSR,“ zapsal pracovník StB informace ze schůzky s Kratochvílem.

„Jsem celé rodině Medkových strašně moc vděčný za to, že mě nehnali klackem, ač mohli,“ reaguje Zdeněk Kratochvíl v rozhovoru pro Paměť národa na slova Terezie Medkové Jakšové. „Ale s tím slovem zrada bych byl opatrnější. Samozřejmě se dají najít hlediska, ze kterých to zrada byla. Ale on svět není černobílý.“

V rozhovoru zároveň Zdeněk Kratochvíl přiznává, že se necítil dost silný na to, aby StB vzdoroval. „Jsou lidé, kteří na to mají náтуру. Já jsem se odhadl - a myslím, že správně - že kdyby to šlo natvrdo, tak ze mě dostanou i věci mnohem škodnější,“ popsal Kratochvíl Paměti národa. „Nikdy jsem neměl náтуру na to, jak vystupovali chartisté. Proto jsem Chartu nikdy nepodepsal, dokonce jsem se chartistům aktivně vyhýbal. Nebyla to námitka proti nim, ale vědomí, že na to nemám.“

O osm let trvajících pravidelných schůzkách s pracovníkem StB řekl: „Šel jsem cestou nehrotit, předstírat náznaky hraného přátelství. Po čase to člověk bere jako takový málem neškodný společenský kontakt.“

Dvojitý život Zdeňka Kratochvíla

Zdeněk Kratochvíl žil před rokem 1989 dvojitý život. Na jedné straně byl tichým katolíkem, teologem, intelektuálem, přátelským a pozorným člověkem. Na straně druhé byl od roku 1981 tajným agentem StB, který měl pro tuhle represivní složku totalitního Československa velkou cenu.

Přátelil se s mnoha profesory v disentu, byli to například Radim Palouš, Zdeněk Neubauer, Václav Benda, Daniel Kroupa či Ivan Havel, pro StB tak mohl získávat jinak nedostupné informace o bytových seminářích. Udával přátele, u kterých bydlel.

StB se o Zdeňka Kratochvíla začala zajímat v roce 1975 po jeho vyloučení z bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. Kratochvílovi StB zpočátku pochlebovala. Žádost o setkání, které proběhlo v pražském Slovanském domě, estébáci zdůvodnili tím, že chtějí objasnit jeho „nucený odchod ze studia“, podle nich totiž nebyl v pořádku, a „měly by být vytvořeny podmínky pro jeho návrat na fakultu“.

Pro Státní bezpečnost stoupla atraktivita Zdeňka Kratochvíla po zveřejnění Charty 77. I když sám dokument nepodepsal, mezi chartisty měl přátele. A o rok později měla StB další důvod, proč se mu věnovat: Někdejší krakovský arcibiskup Józef Wojtyła se totiž stal papežem Janem Pavlem II. a estébáci dobře věděli, že Kratochvíl byl tajně vysvěcen na kněze právě Wojtylou. V jeho kandidátském svazku si poznamenali, že patří k „důvěrným přátelům“ papeže.

Spolupráci bez výhrad přijal

Až do roku 1981 byl Zdeněk Kratochvíl kandidátem tajné spolupráce s krycím jménem „Prokop“. Osudným se pro něj stal rok 1979, tehdy se mu totiž začal věnovat estébák Luděk Olexa – právě on ho přiměl ke spolupráci. Kratochvíl se stal tajným spolupracovníkem s krycím jménem „Tomáš“.

Když se poprvé setkali, bylo Kratochvílovi sedmadvacet a Olexovi pětadvacet let. Mladý estébák se do práce pustil zostra. Navrhl na Kratochvíla založit takzvaný signální svazek, v němž se měla doložit jeho protistátní činnost. Tajná policie se na něj začala vyptávat v práci, v bydlišti, sledovala ho a nasadila odposlechy. Olexa si zapsal, proč chce na Kratochvíla přitlačit: „Měl by velmi dobré možnosti pronikání do nepřátelského prostředí.“

Estébák Olexa dosáhl svého 2. dubna 1981. Zdeňka Kratochvíla nad ránem vzbudila policie, z běžné služebny si ho převzala StB. Konfrontovala ho s důkazy jeho podílu na přípravě budoucích kněží k tajnému svěcení. „Říkali tehdy: ‚Víte, že za maření státního dozoru nad církvemi je...‘ – a teď já nevím ta léta. ‚A když je maření organizované, tak je těch let o moc víc...‘ Ukazovali mi fotky, nějaké písemné dokumenty, pustili mi nahrávku,“ popsal Zdeněk Kratochvíl v rozhovoru pro Paměť národa. „Dokazovali, že mě mají v hrsti.“

„Ke konci výslechu přišel ten, co se představoval jako Luděk a se kterým jsem se později pravidelně vídal,“ říká Zdeněk Kratochvíl. „Tvářil se, že mě z toho vyseká. Bylo jasné dané, že já mám na výběr.“ Vybral si spolupráci s estébáky.

Udal budoucího ministra školství

S Luděkem Olexou se Zdeněk Kratochvíl scházel následujících osm let zhruba jednou měsíčně, nejdříve v restauraci, pak v bytě blízko pražského náměstí Míru. Bral si od něj i honorář. Donášel na své přátele, kteří mu důvěřovali.

Například na už zmíněnou rodinu Jana Medka, spolužáka z bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. Nebo na kamaráda Zdeňka Neubauera, filozofa a chartistu, který StB zajímal především proto, že byl bratrem Kamily Bendové, manželky mluvčího Charty 77 a zakladatele Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS) Václava Bendy.

Zdeněk Kratochvíl také způsobil, že se StB začala zajímat o matematika, filozofa a po revoluci ministra školství Petra Vopěnku. Na podzim 1986 totiž udal, že na jím pořádaném cyklu přednášek v aule Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy vystupují chartisté, například filozof Petr Rezek.

Vopěnka musel s přednáškami skončit. O rok později ale přišel Kratochvíl s dalším udáním. „Pramen byl pozván na nelegální seminář pro úzký okruh matematiků, filozofů i příznivců Charty 77, který se uskuteční v bytě výtvarníka Pavla Brázdy,“ zapsal estébák Olexa. Seminář

zorganizoval Vopěnka, kterému byly oficiální semináře v objektu fakulty už zakázány. Hodlá je tedy přenést do soukromí.“

Svazek tajného spolupracovníka StB Zdeňka Kratochvíla s krycím jménem „Tomáš“ byl necelý měsíc po sametové revoluci na konci roku 1989 zničen. Zjistit, na koho donášel a co říkal, je tak možné jen ze svazků lidí, kterých se jeho udání týkala.

Estébák a lektor Moudré sovičky

Paměti národa se podařilo kontaktovat také bývalého estébáka Lud'ka Olexu, který Kratochvíla přiměl ke spolupráci. Sedmdesátiletý Olexa dnes pracuje jako „hostující lektor“ pro spolek Moudrá sovička, který seniory učí ovládat moderní technologie. Podle životopisu na síti LinkedIn pracoval předtím jako „právník senior“ ve Státním úřadu inspekce práce a vedl personálně-právní odbor firmy Intos, která nabízí nástrojářské frézky. Patnáct let trvající službu pro StB (1975 až 1990) nazývá v životopise na LinkedIn jako „senior specialista – státní správa“.

„Beru to jako minulost, už jsem to hodil za hlavu, už se k tomu nechci vracet,“ odmítá Olexa do telefonu žádost o osobní rozhovor. Nemá zpětně pocit, že dělal něco špatně? „Jasně, že ne,“ říká. „Mám na to na všechno svůj názor a nechci ho nikomu sdělovat.“

Článek vznikl ve spolupráci s redakcí projektu Paměť národa. Příběh pro jeho [Magazín](#) sepsala Hana Čápková.